

DOPIS JOURDAINOVÍ¹

XXI/12 Frege Jourdainovi, In: Frege, G. (1976): **Wissenschaftlicher Briefwechsel**. Hg. G. Gabriel, H. Hermes, F. Kambartel, C. Thiel, A. Veraart, Hamburg, s. 127-9.

Gottlob Frege, "Letter to Jourdain", In: *Meaning and Reference* (ed. A. W. Moore), Oxford: Oxford University Press, 1993.

Nevěřím, že se můžeme obejít bez smyslu jména v logice; věta musí mít smysl, jestliže má být využitelná. Ale věta se skládá z částí, které musí nějak přispívat k vyjádření smyslu věty; takže ony samy nějak mají smysl. Mějme větu 'Etna je větší než Vesuv'. Máme tu jméno 'Etna', které se vyskytuje také v jiných větách, např. ve větě 'Etna je na Sicílii'. Možnost našeho chápání vět, které jsme nikdy předtím neslyšeli, spočívá evidentně na tom, že poskládáme smysl vět z částí, které odpovídají slovům. Jestliže nalézáme stejné slovo ve dvou větách, např. 'Etna', pak také rozeznáváme něco společného příslušným myšlenkám, něco, co odpovídá tomuto slovu. Bez toho by byl jazyk ve vlastním smyslu slova nemožný. Mohli bychom ovšem dohodnout, že jisté znaky by měli vyjadřovat jisté myšlenky jako železniční signál ('Kolej je volná') ale tímto způsobem bychom se byli vždy omezení na velmi úzkou oblast, a nemohli bychom utvořit zcela novou větu, které by jiný rozuměl, dokonce přestože nebude předem přijata žádná zvláštní dohoda pro tento případ. A tak ta část myšlenky, která odpovídá jménu 'Etna', nemůže být hora Etna samotná, nemůže být význam_p tohoto jména. Neboť pak by kterýkoli jednotlivý kousek ztuhlé lávy, který je částí hory Etna, také byl částí myšlenky, že Etna je větší než Vesuv. Ale zdá se mi absurdní, že kousky lávy, dokonce kousky, o kterých nemám žádný poznatek, byly částmi mé myšlenky. Tak se mi obě věci zdají nutné: (1) význam jména, který je tím, o čem je něco řečeno, a (2) smysl jména, který je částí myšlenky. Bez významu bychom měli sice myšlenku, ale jenom mytologickou nebo literární myšlenku, ne myšlenku, jenž by mohla podpořit vědecké poznání. Bez smyslu bychom neměli myšlenku, a tudíž také nic, co bychom mohli rozpoznat jako pravdivé.

K tomu můžeme dodat následující. Předpokládejme, že badatel cestující neprobádanou zemí vidí vysokou horu se zasněženým vrcholem na severním horizontu. Učiněním zkoumání mezi domorodci se dozví, že její jméno je 'Afla'. Jejím shlednutím z odlišných míst určí její pozici tak přesně, jak jen možno, zanese ji do mapy a napíše si do deníku: 'Afla je vysoká

přinejmenším 5000 metrů'. Jiný badatel vidí horu se zasněženým vrcholem na jižním horizontu a dozví se, že se jmenuje Ateb. Zanese ji do své mapy pod tímto jménem. Pozdější srovnání prokáže, že oba badatelé viděli stejnou horu. Obsah věty 'Ateb je Afla' není však zdaleka důsledkem principu identity, ale obsahuje cenný geografický poznatek. To, co je tvrzeno ve větě 'Ateb je Afla' jistě není stejná věc jako obsah věty 'Ateb je Ateb'. Jestliže však to, co odpovídá jménu 'Afla' jako části myšlenky, bylo významem jména, a tudíž hora samotná, pak by to bylo to stejné v obou myšlenkách. Myšlenka vyjádřená ve větě 'Ateb je Afla' by musela spadat v jedno s 'Ateb je Ateb', což zdaleka není pravda. To, co odpovídá jménu Ateb' jako části myšlenky, musí být tudíž odlišné od toho, co odpovídá jménu 'Afla' jako části myšlenky. Toto tudíž nemůže být význam, který je stejný pro obě jména, ale musí být něco, co je odlišné v těchto dvou případech, a já proto říkám, že smysl jména 'Ateb' je odlišný od smyslu jména 'Afla'. V souladu s tím smysl věty 'Ateb je vysoká přinejmenším 5000 metrů' je taktéž odlišný od smyslu věty 'Afla je vysoká přinejmenším 5000 metrů'. Někdo, kdo pokládá tu druhou za pravdivou, nemusí tudíž pokládat za pravdivou tu první. Objekt může být určen odlišnými způsoby a každý z těchto způsobů určení může dát vznik zvláštnímu jménu, a tato odlišná jména pak mají odlišné smysly; neboť není samozřejmé, že to je stejný objekt, který je určen odlišnými způsoby. Toto nacházíme v astronomii v případech planetoidů a komet. Kdyby však smyslem nějakého jména bylo něco subjektivního, pak smysl věty, ve které se to jméno objeví, a tedy myšlenka, by byl také něco subjektivního, a myšlenka, kterou si člověk spojuje s touto větou, by byla odlišná od myšlenky, s níž si ji spojil jiný člověk; jakákoli společná zásoba myšlenek, jakékoli společné vědění by bylo nemožné. Bylo by nemožné, aby něco, co někdo řekne, odporovalo tomu, co řekl někdo jiný, protože ti dva by vůbec nevyjadřovali stejnou myšlenku, ale každý svou vlastní.

Pro tyto důvody věřím, že smysl jména není něco subjektivního [přeškrtnuto: v mentálním životě někoho], že tudíž nenáleží do psychologie, a že je nepostradatelný.*

Přel. Jiří Raclavský

POZNÁMKY

* Za cenné poznámky děkuji prof. Pavlu Maternovi.

¹ Podstatná část listu napsaného krátce před 28. 1. 1914.